

**DR. SOLTÉSZ ELEKNÉ / SOLTÉSZ ERZSÉBET ZENETANÁR,
KARNAGY, SZÖVEGÍRÓ, ZENEISKOLAI IGAZGATÓ 110.**

SZÜLETÉSNAPJÁRA

Szerkesztette: Soltész Anna

**(Budapest, 1916. augusztus 21. – Budapest, 2011. május 17.)
Középiskolai ének-zenetanár, zeneiskolai igazgató.**

Szülei – az én nagyszüleim – egyszerű emberek voltak, édesanyja háztartásbeli, édesapja katonatiszt, de mindkét lányukat taníttatták, azt akarták, hogy többre vigyék. Noha otthon nem volt sok könyv, édesanyja volt a közeli könyvtár egyik legszorgalmasabb kölcsönzője, szabad idejében állandóan olvasott. Zenével a nagyszülők kávéházában muzsikáló Keller bácsi révén már kisgyerekkorában közeli kapcsolatba került, de csak kedvtelésből tanult zongorázni. Szeretett volna francia szakra az egyetemre menni, de akkorra a numerus clausus miatt ez már lehetetlen volt. Édesapja egy katonatársának zeneakadémiai kapcsolata révén viszont 1936-ban egyike lehetett a Zeneakadémiára felvett két zsidó hallgatónak. Elvégezte a középiskolai énektanár és a tanítóképző intézeti ének- és zenetanárképző szakot.

A háborúban elvesztette első férjét, majd megismerkedett édesapánkkal, akivel a háború után összeházasodtak. Nagy boldogságban neveltek kettőnket, míg 55-ben betegség következtében édesapám is meghalt. Ezután egyedül gondoskodott

az akkor 7 és 8 éves kislányokról, idős szüleivel együtt ötünkről. Mindketten megkaptunk mindent, sőt még többet is, mint a kétkeresős családban felnőtt kortársaink: zenét tanultunk, sportoltunk, különóra jártunk nyelvet és rajzolás tanálni, hangverseny- és operabérletünk volt, rendszeresen jártunk múzeumba, strandra, kirándulni, nyaralni, mindketten tovább tanulhattunk, egyetemet végeztünk. Mindezt nagymamám nélkülözhetetlen segítségével győzte.

Nagyon nagyra becsülte tanárait, akiktől az életre szóló zeneszeretetet, tudást, lelkesedést, a továbbadás vágyát kapta: Kodály Zoltánt, Ádám Jenőt, Bárdos Lajost mindig sokat emlegette. A Zeneakadémia szeretett otthona volt, falai diákkorában az antiszemitizmus egyre durvább atrocitásaitól is megvédték, Dohnányi nem engedte be a „turulosokat”, és az osztálytársak („hét lány, hét fiú, hét apáca”) is maximálisan szolidárisak voltak a két zsidó lánnyal.

A háború utáni reményteli időben találtak egymásra az úttörőmozgalommal, amelynek örökös „nótafája” lett, nemcsak dalszövegeket írt az úttörődalokhoz (pl. Kemény Egon, Balázs Árpád dalaihoz), hanem minden továbbképzésen, úttörő-összejövetelen, csillebérci vagy egyéb táborban megénekeltette a résztvevőket, kedvet teremtett a daloláshoz még a „botfülű” funkcionáriusok közt is. Mivel az iskolások zenei versenyeit is az úttörőmozgalom bonyolította le, nagyon sok helyen volt zsűrizni, tanácsaival, útmutatásaival segítette a zenei munkát. Felkarolt olyan együtteseket, iskolákat, amelyeknek az érvényesüléshez hiányzott a támogatás, a hírverés, testvériskolákat kapcsolt össze, fellépési lehetőségeket keresett kórusoknak.

Éneket tanított az Anna Frank Gimnáziumban, a Magyar Rádió Gyerekkórusának ő tartotta a szolfézsórákat. A Pedagógiai Főiskolán, a Fővárosi Zeneiskola Szervezet körzeti iskoláiban szolfézszt tanított. Sok tanítványa lett ismert muzsikusként, zenetanárnak. Néhány nevesebb tanítványa: Kovács János karmester, Fischer Iván és Ádám karmesterek, Bársony László brácsaművész, Ella István orgonaművész, és Tihanyi László zeneszerző.

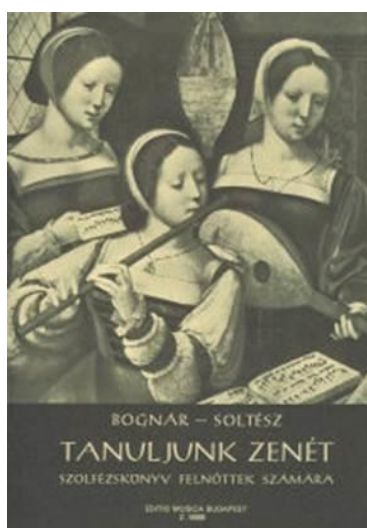
Szakfelügyelő lett, és amikor megalakultak a fővárosi kerületi zeneiskolák 1968-ban, ő lett a VIII. kerületi Zeneiskola igazgatója. Az iskolát a mártír kommunista kórusvezetőről, Vándor Sándorról nevezte el. Nagyon sokféle ágazó kapcsolatokat épített ki, Moszkvába is elutaztak a Zeneiskola tanáraival. Rendszeres kölcsönös látogatásaik voltak testvériskoláikkal, a martonvásári és a

leninvárosi (ma Tiszaújváros) zeneiskolával. Tevékenyen közreműködött abban, hogy a szigetszentmiklósi zeneiskola felvegye Ádám Jenő nevét, és a Moszkva (ma Széll Kálmán) téri házban emléktáblát helyeztetett el emlékére. A Józsefvárosi Zeneiskola őrzi a fényképekkel, műsorokkal, cikkekkel gondosan vezetett naplókat, amelyekből ízelítőt kaphatunk a pezsgő zeneiskolai életéről.

Innen ment nyugdíjba 1975-ben, de a zenei nevelés ügyét szinte az utolsó percéig szíven viselte, megragadott minden alkalmat, hogy mindenkivel megszerettesse a zenét. A zeneiskola mai igazgatója, Katonáné Malmos Edit, és igazgatóhelyettese, Szatmári Éva is a tanítványa volt: a zeneiskolában még többen dolgoznak olyanok, akik munkatársai voltak. Helyettese Szatmári Lászlóné volt, nagyon jól együttműködve virágoztatták fel a zeneiskola életét.

Nyugdíjazása után Juhász Klára magán-zeneiskolájában tanított tovább, és egy autista intézetben végzett munkájával bebizonyította, hogy az autisták viselkedésén is bizony segít a zenei nevelés. Amikor már nem tudott eljárni, otthonában fogadta a többnyire felnőtt tanítványokat.

A zenei ismeretterjesztés terén is fáradhatatlan volt. TIT-előadásokat tartott, a Nemzeti Múzeumban vagy annak kertjében tartott hangversenyeken is könnyed anekdotákkal szórakoztatva vezette be a laikus közönséget a zene birodalmába. Rengeteg cikket, kritikát, ismertetőt írt. Ha a rádióban hallott egy érdekes hírt, ami a zene megszerettetését célozta, azonnal írt róla valamelyik folyóiratba. Zenei ismeretterjesztő könyveit, felnőtteknek szóló, ma is használatos

szolfézs-könyvét (Tanuljunk zenét) kollégákkal együtt készítette, de több önálló

könyve is megjelent, saját összeállítása utolsó munkája is, a Zsidó dalok, amelyet a Makkabi kiadó adott ki. Gyűjtötte a zenével kapcsolatos idézeteket, ezekből és régi tanítványaival kapcsolatos csokorba kötött emlékeiből adott egy-egy példányt látogatóinak. A Kisgyermek című folyóiratba készült cikksorozatát egyedül kezdte nagy lelkesedéssel. Zeneszerzők gyerekkoráról írt azzal a szándékkal, hogy a mai szülők és óvónők érezzék, milyen felelősség egy gyermek zenei nevelését korán elkezdni és támogatni. Egyre több segítségre szorult a cikkírásban, végül már memóriája cserben hagyta.

Több kitüntetése volt, az utolsót, a Józsefvárosi Becsületkeresztet 90 éves korában attól a Józsefvárostól kapta, ahol egész életét élte és a legtöbb munkahelye volt.

Soltész Anna emlékezése

DR. SOLTÉSZ ELEKNÉ ÍRÁSAIBÓL

1.

NÉHÁNY SZÓ AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS A ZENETANFOLYAM KAPCSOLATÁRÓL¹

Társbérlnök lenni nem mindig jó, sőt! Hát még, ha egy egész zenetanfolyam a társbérlnő, bizony bőven van ok az összetűzésre. S ahogy a jó társbérletben, úgy itt is csak akkor kerülhetők el a nagyobb viharok, ha mindkét fél alkalmazkodik. A két fél: az általános iskola és a zenetanfolyam.

Könnyebb a helyzet ott, ahol külön zeneterem van, s a zenélés okozta zaj, de még inkább a tanfolyam teremigényei nem zavarják az iskola rendjét. De, ahol ilyen nincs, ott tanár legyen a talpán, aki nem ütközik folyton hol az énekkarral, a szakkörökkel, a különórákkal vagy a váltakozó tanítással. Ilyenkor aztán a tanár, növendék szedheti a cókmókját és költözhét, – ha van hová. Ez az az alkalom, mikor szinte sűrítetten összpontosulnak a társbérlet „áldásai” mindkét félnek eszébe jutnak összes vélt és valódi sérelmei. A levegő villamossággal teli. Ez abból adódik, hogy a szegény zenészeknek immár nem tudom hányadszor nincs hova lehajtani árva... kottaállványukat s az igazgató esetleg a klórszagú, fülfedt szertárt, a konyha előterét, a padlásfeljárót, vagy az iskola más „alkalmas” zugát tudja csak felajánlani. A tanár szeme szikrákat szór, az igazgató tehetetlenül tárja szét tenyerét – s ez az a pillanat, mikor menthetetlenül kitör a vihar, – vagy nem tör ki. S ettől a pillanattól, illetve ennek eseményeitől függ a zenetanfolyam sorsa az illető iskolában.

Kedves Kartársam, tiszteld igazgatód idegeit, hogy hosszú élete legyen a zenetanfolyamnak az iskolában - és számolj gyorsan húsz darab 4/4-es ütemet – ne alla breve! – mielőtt az igazgatónak elmondanád dióhéjban a zenetanfolyam „hívását” s benne a te mártíromságodat. Kérlek, hagyd békén a szakkörök, énekkarok és egyebek kitalálójának felmenőit is! Ellenben vedd nyakadba az épületet, pincétől padlásig s meglátod, hogy a megszokott VIII/b-n kívül is „van számodra hely”.

Ülj be például a szertárba. Attól tartasz, hogy növendéked egy erőteljes martelé-vel kiböki a kitömött mackó balszemét, vagy egy határozott könyökmozdulattal

¹ Parlando első száma: 1959

örök nyugalomra küldi a földi giliszta tetemét, spirituszával, üvegburájával együtt? Ne légy olyan ideges! Ne félj, a sarokban kucorgó fehér egerek nem tudnak kiszabadulni a ketrecből - szaguk annál inkább! - s cincogásuk nem sokkal hangosabb, mint a „Hazatérő, vidám földműves”. A tengeri sünök pedig, akár a lila orgona, csak illatoznak, de nem szólnak. Hogy utálod Bach-játék közben a levelibékák ugrándozását nézni? Ne légy olyan érzékeny! Van kolléga, akinek ezeket boncolnia kell. Gondolj rá részvétellel és mindjárt látni fogod, mennyivel jobb neked.

Az is csak „háklisság” hogy nem tudsz zongora nélkül zongorát tanítani. Mire való az asztal s a megrajzolt billentyűzet? Hogy nem szól? Annál jobb, legalább nem sértik füledet a hamis hangok. Ajánlom, hogy kabátodat dobod a fal mellett álldogáló, vigyorgó csontvázra, így nem fogja éjszaka nyugalmadat megzavarni.

Óvakodj attól, hogy az igazgatót ide terepszemlére hívd - úgyis tudja, mit láthat. A fontos az, hogy hidd el neki, veled érez és az első adandó alkalommal változtatni fog sanyarú helyzeteden. Mert két eset van: vagy segít, akkor nem reménykedtél hiába és „jaj, de jó, hogy nem veszekedtem vele” - vagy nem segíthet, akkor kár volt a kiborulásért, úgysem használt, legfeljebb görbén néz rád, még akkor is, ha a tandíjszedéstől megkíméled. Tűrj tehát, de légy szemfüles. Keresd magad a megoldás lehetőségeit, órarendek tanulmányozásával, a tanárok és a gyerekek kikérdezésével: hol, mikor, melyik terem kapható és állj javaslatokkal az igazgató elé. Ne fázz attól, hogy órarendedet módosítsd, a szerda-szombat is parallel nap.

Alkalmazd a közmondást: jótett helyébe jót várj! Ajánld fel a tanfolyam szolgálatait az iskolának. Adj műsorszámokat az ünnepélyekre, jó előre jelentkező a rendezőnél. Vállalj szereplést, kísérést magad is (hangszeren és kiránduláson egyaránt!). Hogy ez munkatöbblettel jár? Hidd el, nem jár annyi többlettel, mint amennyi hasznát majd te látod abban, hogy a tanfolyamot, a te munkádat megbecsülik a tanárok, megszeretik a szülők. Így aztán nem azért lesz meleg a zeneteremben, mert a fűtőt némi fizetés kiegészítéssel doppingolod, hanem mert az igazgatónak, a szülői munkaközösségnek /akikből meg lehet alakítani a Zenetanfolyam Baráti Körét/ gondja lesz a tanfolyamra és a zenetanárok munkakörülményeire.

Mindent kövess el, hogy azt, hogy te létezel, ne csak a bajokból, panaszokból, de eredményeidből tudják!

Mi, zenetanárok úgy tudjuk, hogy az iskola köteles nekünk megfelelő hajlékot biztosítani – ha már tanfolyamot kért. Ez így is van. De nem lehetünk idegen test az iskola testében, nemcsak kapnunk, adnunk is kell. Nem elég sok kartárs mondhatja el, hogy az iskola életének, rendezvényeinek, ünnepélyeinek haszna van az ő munkájából. Mi tudjuk, hogy az a haszon közvetve és közvetlenül is megnyilvánul. Közvetve abban, hogy a zenét tanulók statisztikailag kimutathatóan jobban tanulnak, mint a többiek. Közvetve abban, hogy ha az ünnepélyre zeneszám kell, hát a mi növendékeinket állítja ki az énektanár, vagy a rendező. Igaz, hogy a zenetanfolyam, a zenetanár ilyenkor is inkognitóban marad, legtöbbször nem is tudja, hogy növendéke szerepel, de ha igen; köszönetet nem igen kap érte, elfelejtik, hogy a világon van. Sőt! Akadnak olyan vélemények is, hogy a zenetanulással járó elfoglaltság csak teher a növendékeknek. A sikeres szereplés bebizonyíthatja, hogy a gyerekek nem töltik el hiába a zenére fordított időt. Osztályfőnökök, tanárok másképp néznek egy - egy gyerekre, aki talán számtanban, tornában gyengébb, de előző nap szépen zongorázott, hegedült: a gyerek értéke feltétlenül emelkedik szemükben s ez nem közömbös sem a gyerek, sem a tanfolyam, sem az iskola szempontjából.

Váljék a tanfolyam az iskola szerves részévé. A tanfolyamfelelős vegyen részt a szülői és nevelési értekezleteken. Ismerje meg a növendékeket egyéb oldalukról is, zenei tudásukról, viszont számoljon be ő az osztályfőnököknek. Az értekezleteken bepillanthat az iskola problémáiba és áttekintést nyer a kollegák munkájáról, az iskola életéről. Tudod-e kedves Kartársam, hogy a közeli kultúrház zenei bérletet hirdet, amelynek előadásait tanításodban jól felhasználhatod? Tudod-e, hogy tanítványaidat valamelyik zenei filmhez viszi el az iskola, s erre jó lenne előkészíteni őket? Tudod-e, hogy a földrajz- vagy fizikatanár milyen szívesen hallgat zenét? Hogy az irodalomtanár szeretettel gyönyörködne muzsikáló gyermekekben? Ugye, nem tudod. Pedig csak egy közös órára, vagy kis házi hangversenyre kellene elhívnod őket, akik nem is tudják, hogy ilyen van. Az orosz-szakos tanár kitűnően énekel lapról, a számtantanárnő valaha a legjobb szolfézsos volt a zenetanfolyamon, a rajztanár minden nevezetesebb hangversenyen ott van, az igazgató Bartók rajongó... ez mind a tanári szobában töltött negyed- vagy félórak alatt derül ki annak, aki puhatolódzik. Az énektanárral állj kottacserélési barátságban, vedd át a

szolfézsórán a karénekesekkel a nehezebb szólamrészeket – s ezentúl ő lesz leghálásabb előképzős-propagátorod. Év végén látogasd vele végig az I. és II. osztályokat, jegyezd fel, kiket ajánl zenetanfolyamra.

Ezerféle szálát találhatsz – kezdve attól, hogy segíted a tandíjbegyűjtést, egészen addig, hogy a hivatalsegédnek eljátszod kedvenc magyar nótáját – amelyekkel eleven, állandó kapcsolatot építhetsz a tanfolyam és az iskola között.

Ha így dolgozunk, hamarabb lesz tanterem, fűtés, jó hangszer, mint gondolnánk, mert hiszen ki ne sietne egy kedves, hasznavehető, készséges, szimpatikus, rendes, pontos, megbízható stb., stb. zenetanár segítségére.

Ez a néhány sor csak ötletek felvetése és tapasztalatok közlése. Kérjük kartársainkat, egészítsék ki saját tapasztalataikkal, gondolataikkal az itt elmondottakat, hogy az általános iskolával való kapcsolatainkat tovább javíthassuk.

2.

MIRE JÓ MÉG A ZENE – AZON KÍVÜL, HOGY SZÉP?

Kodály Zoltán a tanügyi hatóságokról írja 1956-ban: „Ezeknek hiába magyarázod, hogy a zenével nem csak zenét tanulunk. Hogy az ének felszabadít, bátorít, gátlásokból, féltékenységből kigyógyít. Koncentrál, testi-lelki diszpozíciót javít, munkára kedvet csinál, alkalmasabbá tesz, figyelemre, fegyelmre szoktat. Hogy egész embert mozgat, nemcsak egy-egy részét. ...Fejleszti a közösségi érzést...” / Tanügyi bácsik, nénik! Engedjétek énekelni a gyermekeket! /

65 éve, mióta Kodály Zoltán koncepciója alapján Ádám Jenő kidolgozta az ének-zene tanítás nagyszerű módszertanát, sokezer énektanár a gyakorlatban bizonyította és azóta is tapasztalja a fentiek igazát.

Kodály Zoltán vészt jelző felszólítása ma – sajnos – újra érvényes: az iskola oktató-nevelő munkájának egyik leghatékonyabb érzelmi és beszédjavító eszköze, az ének-zene tanítás újra mostoha, mellőzhető tényező a nevelés irányítói szemében.

Ez ellen szeretnék újabb érvekkel küzdeni, mégpedig nemcsak muzsikusként, hanem az elembertelenedő világért aggódó más téren dolgozók gondolataival is. Dr. Csépe Valéria, az MTA Pszichológiai Kutató Intézetének tudományos tanácsadója rádióbeli előadásában aggodalmát fejezte ki a tanulók beszédében elterjedt artikuláció-torzulás miatt: Nem érvényesül a szótagok hosszúsága-

rövidsége, a kiejtés már-már az értelem, érthetőség és a helyesírás rovására megy. Beszédük azért is torz, mert hiányzik ismereteikből a rövid-hosszú szótagok használata, kiejtése, az ékezetek írása-olvasása, helyes alkalmazása, amelyet pedig a kottairás, olvasás, éneklés nagyon jól jelez és megszoktat. Ha nem szépsége, nyelvi-nyelvtani követelménye, de a beszéd és írás helyessége magában is megkövetelné a szótagok hosszúságának megkülönböztetését.

Egy másik észrevételből, amelyet a Svédországban élő magyar újságíró, Garam Katalin közölt, kiderül, hogy hasznos példa zenekarok, énekegyüttesek és vállalatok számára egymás munkamódszerének ismerete, alkalmazása.

A svéd rádió valamikori karmestere, a Los Angeles-i Filharmonikusok jelenlegi vezető karnagya, Esa-Pekka Salonen szerint nagyon sok a hasonlóság egy zenekar és egy vállalat között abban, hogyan kell vezetni őket. „A zenekar egy szépséges organizmus, amelyben a tagok összjátéka következtében egy fantasztikus produkció születik” – állítja. Számtalan vállalatvezető ilyen összjátékot szeretne elérni a saját szervezetében. A korábbi szigorú hierarchiában működő szervezetek, hatalmi struktúrák helyett ma már egyre inkább a motiváció és az eredmény áll a középpontban. 50 évvel ezelőtt a karmester abszolút uralkodó volt, döntéseit senki nem kérdőjelezte meg. Ma közte és az együttes között folyamatos kommunikáció zajlik, amely a közös alkotáshoz és sikeres produkcióhoz szükséges. Salonen a vállalatvezetés és a zenekarvezetés közötti párhuzamot emelte ki egy vállalatigazgatóknak tartott előadásában, ahol a vezetést zenekari perspektívából közelítette meg, és ahol az igazgatók részt vettek néhány zenekari próbán is.

Salonen gondolatait a gyakorlatba ültették át a Helsingborgi Szimfonikusok. A zenekar irányítja saját művészi fejlődését, és Andrew Manzeit, a kiváló angol hegedűst hívták meg karmesternek. Az ő keze alatt Händel és Brahms művei hangzottak el mintaszerű előadásban. Ennek egyik oka volt a kollektív, a tagok által is javasolt és közösen elfogadott játékmód és megszólaltatás. Ez a zenei gyakorlatban alkalmazott kollektivitás hozta meg az előadás nagy és maradandó sikerét, és ad példát mindenféle nevelési, zenei vagy üzleti szervezetnek és sikernek.

Ezt a gyakorlatot lehetne alkalmazni az óvodai foglalkozásokban. A közösen épített játék – épület vagy – városka tervezésébe és elkészítésébe, közös zenei produkciókba kérjük és fogadjuk helyesléssel a gyerekek ötleteit, javaslatait, vagyis ahogy dr. Vekerdy Tamás pszichológus tanácsolja: „hagyjuk a kisgyermeknek a maguk örömeire rajzolni, építgetni, énekelni, táncolni, mert így tudják legkönnyebben kifejezni érzelmeiket és gondolataikat szavak nélkül is”,

mert ez kialakítja bennük a zenei téren alkalmazott és gyakorolt demokratikus, szabadon alkalmazott hozzászólást, javító szándékot és önálló véleménynyilvánítási készséget minden téren.

Végezetül is Kodály szavaihoz térünk vissza: hozzon a gyermeknek mindenki, amit tud, játékot, zenét, örömet.

3.

NEVELJÜNK ZENÉVEL²

Örömmel üdvözljük, hogy a Magyar Pedagógiai Társaság és az Ovokem KFT 2007 szeptemberében A KISGYERMEK címmel új pedagógiai lapot indított Villányi Jutka szerkesztésében. A lap mindazoknak szól, akik születéstől 8 éves korig segítik gyermekeink nevelését.

Ide kívánczik Kodály Zoltán 1951-ben mondott gyermeknap beszédének egy részlete: „Nem lehet egészen boldog ember, akinek nem öröm a zene. Erre az öröme azonban tanítani kell az emberiséget, mert magától nem jut el odáig.”

Régi bibliai történet az imádság és a zene eredetéről: „Miután Isten megteremtette az emberiséget – így a legenda –, megkérdezte angyalait, hogy mi a véleményük a világról, amit ő megalkotott. Egy valami hibádzik, mondták az angyalok, a hangok, amelyek a Teremtőt magasztalják.” Így hát – a történet szerint – az Úr megteremtette a zenét, a madarak énekét, a szél suttozását, az óceán moraját, és a muzsikát ültette az emberek szívébe. (Közli Székelyhidi Hajnal operaénekes, Új élet 2009. I.1.)

Az óvodában és az iskolában az ismerkedés gyermekdalok éneklésével történik. Vannak, akik még sosem énekeltek, vagy mást és másképp, mint akik óvodába jártak. Ők kevés dalt, vagy egyet sem tudnak, vagy morgó hangon dűnnyögnek. Ezért nagy feladat vár az iskolára, amely kisgyermekkorban kénytelen az óvoda vagy más zeneietlen környezet mulasztásait pótolni. Dr. Vekerdy Tamás pszichológus írja: „A mindennapi kis éneklés, zenélés fejleszti az írás, olvasás, számolás, nyelvtanulás elsajátításához a készségeket és képességeket. Hagyjuk a kisgyermeket a maguk örömeire énekelni, táncolni, mert így tudják a legkönnyebben kifejezni érzelmeiket és gondolataikat szavak nélkül.”

² Parlando 1963/10. 1.-3. p.

Kodály Zoltán 1951-ben mondta: „Harmadéve Párizsban – egy, a művészeti nevelést tárgyaló nemzetközi konferencián – arra a kérdésre, hogy mikor kezdődjék a gyermek zenei nevelése, azt találtam felelni: kilenc hónappal születése előtt... Ma még tovább mennék: az anya születése előtt kilenc hónappal kezdődik a gyermek zenei nevelése.”

Ezt az arany szabályt fényesen igazolja a gyakorlatban Fellegi Ádám zongoraművész sorozata, amelyről a Zeneterápia c. könyvben így számol be: „Sokat olvastam és hallottam arról, hogy a magzatnak van hallása” – írja Fellegi, aki hangversenyt ad egy kórház szülészeti osztályán várandós mamáknak. Nem gépzenével, de személyes előadással, eleven, művészi hangversennyel teszi. Állítja, hogy Bach, Mozart, Chopin darabjai, a könnyed, lágy harmóniák hatása a magzatokhoz egyrészt saját fülükön keresztül, másrészt az édesanya tudatán keresztül jut el. Amikor a kismamák élvezik a zenét meg a hozzáfűzött magyarázatot, akkor kis kémiai változás is elindul bennük, és a babákhoz boldogító jelzések jutnak el. A kismamák, figyelve a reakciót, lejegyzik tapasztalataikat, a finom rezgéseket.

A művész további, nagyobbaknak szánt hangversenyei és kísérletei igazolják, hogy másként reagálnak a zenére azok a kicsik, akik már az anyaméhben hallottak zenét.

Amikor zeneértésről beszélünk, nagyon fontos az azt elindító élmény: „Mi ez a gyönyörű?” Ez a kezdete minden zeneértésnek, csak nem mindenkinben fejlődik ki. Ha a 6. és 10. év között sikerül ilyen élményt adni a gyermeknek, akkor jó útravalót kap egész életére. Ilyen élmény után jöhet a tanulás, és kifejlődik a zeneértés.

Kodály Zoltán mondta: „A zenei nevelési munka zenére épül, de nemcsak a zenére akar nevelni, hanem a zene által egyetemes célokat szolgál. A test és lélek harmonikus kiművelésében a zene központi helyet foglal el. A zenei nevelés legfontosabb eszköze az éneklés, ami a közösségi érzést is erősíti. A megfelelően felépített ének-zenetanítás viszi a gyermeket a műalkotás megértéséig.”

„...az ének felszabadít, bátorít, gátlásokból, féltékenységből kigyógyít. Koncentrál, testi-lelki diszpozíciót javít, munkára kedvet csinál, alkalmasabbá tesz, figyelemre, fegyelemre szoktat, egész embert mozgat, nemcsak egy-egy részét. Megszereteti az iskolát, megadja a gyermeknek a zenei műveltség alapját, amivel aztán szebbé, gazdagabbá teszi életét.”

4.

LEHET-E A ZENE MINDENKIÉ?

Jegyzetek egy ifjúsági hangverseny margójára

([1986/6-7.](#), (48-51. old.)

5.

NEVELJÜNK TERVSZERŰEN!

A Művelődésügyi Minisztérium „Nevelési Terv” -ének ismertetése

Új kiadvánnyal gazdagodott pedagógiai irodalmunk. Ezt a gazdagodást nem képletesen, hanem szó szerint értik azok, akik a Művelődésügyi Minisztérium kiadásában megjelent tervet elolvasták, tanulmányozták. „*Az általános iskolai tanulók tervszerű nevelésének programja*” című könyv címének maradéktalanul megfelelő tartalmával égetően szükséges, nagyon várt és hézagpótló vezérfonala lesz minden neveléssel foglalkozó egyénnek és közösségnek, tanárnak, tanítónak, szülőnek, úttörővezetőnek, politechnikai oktatónak, de még az íróknak, filmrendezőknak is, – vagyis mindazoknak, akiknek közvetlenül, vagy közvetve részük van ifjúságunk formálásában.

A könyv jelentőségét akkor mérhetjük le igazán, ha alaposan megismerkedünk vele. Az itt közölt rövid ismertetés inkább csak az érdeklődés felkeltését szolgálja és abból a lelkesedésből fakad, amelyet a könyv első elolvasása váltott ki belőlem. Az első sorok kötelességszerű elolvasása után egyre fokozódó érdeklődéssel és szinte lázas izgalommal tanulmányoztam végig együltömben a könyvet, s azzal a csodálkozó kérdéssel csuktam össze: Hogy tudtunk megenni eddig nélküle?

A „Nevelési Program” négy fő fejezetből áll.

Az első fejezet a nevelés tervezésének jelentőségével foglalkozik. Felveti a kérdést: *Miért van szükség nevelési program kidolgozására?*

Leszögezi: a szocialista nevelő munka a kulturális forradalom központi feladata, mégsem érvényesült nevelő munkánkban eddig elég tervszerűen és szervezeten a szocialista célratörés és tudatosság. Nevelésünk nem kapcsolódott eléggé a társadalmi élet gyakorlatához. Érdekesen és igen találóan mutat rá a hiányosságok egyik okára: „... a szocialista nevelés céljai csak a felnőtt, szocialista ember, illetve ifjú személyiségének általános felvázolásában nyertek megfogalmazást, de hiányzott azoknak a konkrét követelményeknek és feladatoknak a meghatározása, amelyek az egyes korosztályokban végzett nevelő munka során megvalósíthatók, illetve optimális hatásfokkal megoldhatók.”

Az ebből következő feladat megoldásaként a könyv felvázolja a nevelés különböző területein, korcsoportonként részletezve a legfontosabb személyiségjegyeket, és osztályonként azokat a tevékenységi formákat, amelyek a kívánt tulajdonságok kialakítása végett lehetségesek és szükségesek.

A hibák *másik oka*, hogy nevelői munkánk nélkülözte a tanulók aktív tevékenységét, pedig az ember tulajdonságai tevékenység közben nyilvánulnak meg és tevékenység közben alakíthatók. Ezért a Terv rámutat a tevékenységek formáira és hangsúlyozza a tevékenység megszervezésének fontosságát az iskolában és azon kívül (szülői ház, gyakorlatok, mozgalom stb.)

A *harmadik ok*: nem valósult meg kellő összhang a nevelés különböző tényezőinek (iskola, ezen belül a tantestület tagjai, a család, a szervezetek, a napközi, a gyermek- és diákotthonok, az üzemek, a sportkörök, a kulturális intézmények, társadalmi szervek) nevelői munkája közt. A nevelési program az iskola feladatává teszi a nevelés különböző tényezőinek koordinálását és ehhez olyan konkrét segítséget nyújt, hogy ismeretében minden nevelésben érdekelt tényező céltudatosan, fokozatosan, tervszerűen, összehangoltan végezheti munkáját.

A második fejezet hat pontban határozza meg a szocialista társadalom embereszményét. Mindenekelőtt leszögezi, hogy az embereszmény a már felnőtt, kialakult világnézetű és jellemű emberre vonatkozik, megközelítése csak fokozatosan lehetséges. A négy oldalas leírás tulajdonképpen eddigi ismereteinket tartalmazza a szocialista embereszményről, összefoglalva: „*A szocialista társadalom polgára mindenoldalúan és harmonikusan fejlett, edzett, elméletileg és gyakorlatilag képzett, művelt, politechnikai szemlélettel rendelkező, a dialektikus materialista világnézet és a szocialista erkölcs alapján gondolkodó és cselekvő, munkaszerető, jó ízlésű és életvidám, tevékeny közösségi ember.*” Számunkra, zenetanárok számára különösen jelentős az utolsó pont, amely kimondja, hogy a szocialista ember „... *felismeri, élvezi és helyesen értékeli a természetben, a tárgyi környezetben, a munkában, az emberi életben és a művészetben megnyilvánuló szépséget... Elítéli az ízléstelenséget... Törekszik kibontakoztatni a benne rejlő művészi adottságokat.*” Ezt a fejezetet már csak azért is érdemes részletesen és elmélyülten elolvasni, hogy önvizsgálatot tartsunk: vajon mi magunk hol tartunk a kitűzött cél megközelítésében, a szocialista embereszmény felé tartó úton?

A harmadik fejezet külön tárgyalja a két korcsoport (1-4. oszt és 5-8. oszt. tanulók) nevelési programját.

Tudományosan, mindenre kiterjedő alapos tájékozottsággal és a pedagógiai gyakorlat óriási tapasztalatában kialakított helyes módszerrel először a korcsoport általános jellemzését adja. Ez a jellemzés kiterjed a testi fejlettségi szintre, a világnézeti-politikai és erkölcsi fejlettségi szintre. Ez a fejezet a legkonkrétebb valóságból indul ki, leírja a gyermek testi adottságait, táblázatot ad még a testsúlyról és testmagasságról is, de ugyanilyen alapossággal élő és valóságos példákkal illusztrálja a gyermek értelmi, érzelmi, akarat tevékenységében végbemenő folyamatokat. (Pl. „A 3. és a 4. osztályosok... le tudják írni az osztályban csíráztatott bab fejlődésének különböző szakaszait.” Vagy: „Nem ritka az az 1-4. osztályos tanuló, aki a divatos táncdalok egyikét-másikat énekelgeti, az iskolában tanult dalok helyett.”) Beszél a tanulók hazafias érzelmeiről, a munkához való viszonyukról, közösségi kapcsolataikról és mindenütt bátran szembenéz a valósággal, nem szépít, nem kendőz el semmit. Célja, hogy a nevelő tudomására hozza: mivel számoljon, honnan induljon el a nevelés útján.

Ezután tér rá a fejezet a nevelési követelményekre, vagyis arra, hogy egy-egy korosztálynak mit kell tudnia és tennie, milyen fejlettségi szintre kell eljutnia testileg, világnézeti és politikai téren, mit kíván tőle a szocialista hazaszeretet és a nemzetköziség eszméje, milyen legyen a viszonya a munkához és a közösséghez, mit követelhetünk a szocialista humanizmus és az esztétikai fejlettségi szint terén? Itt is konkrét példák segítik a munkát. A követelmények olyanok, hogy azokat minden érzékű gyermek és ifjú teljesíteni tudja. (Pl.: „az 5-8. osztályos tanuló tudjon úszni... legyen képes könnyű fizikai munka végzésére 4 órán keresztül... Ismerje a szótárak használatát... Kedvelje az éneket és zenét... legyen képes az értékes és selejtes zene megkülönböztetésére. Kapcsolódjék bele lakóhelye zenei életébe”.)

A fenti nevelési követelmények elérésére a tanulók aktív tevékenységén át visz az út. Ezért a fejezet befejező része az egyes korosztályoknak megfelelő tevékenységi formákat ajánl, amelyeken keresztül leghatékonyabban érvényesül nevelői munkánk. Az ajánlottak mellett rámutat és tiltja a káros tevékenységeket.

Példaként kiragadnék néhányat a zenei kulturáltság fejlesztésére szolgáló ajánlott tevékenységi formák közül, amelyek – s ezt ne felejtjük, és nagy előrehaladásnak tekintjük – minden általános iskolai tanulóra (nemcsak a zenét tanulókra) vonatkoznak:

I. osztály 33. pont: Ismerje fel a Himnusz és az Internacionálé dallamát és álljon fel, ha hallja őket!

- II. osztály 21. pont: Ha lehetősége nyílik rá és kedve van hozzá, kezdje meg, megfelelő irányítás mellett hangszeres zenei tanulmányait!
- III. osztály 35. pont: Rádióból, hanglemezről hallgasson meg néhány ismert népdalt és tömegdalt, művészi feldolgozásban!
- IV. osztály 33. pont: Kapcsolódjék be a Himnusz és az Internacionálé éneklésébe!
- IV. osztály 36. pont: Hallgassa végig figyelemmel az iskola kórusának hangversenyét! Számoljon be arról, miért tetszett az előadás?
- V. osztály 33. pont: Ha lehetőség nyílik rá, vegyen részt társas zenélésben!
- VI. osztály 25. pont: Vegyen részt gyermekek részére rendezett hangversenyeken!
- VII. osztály 24. pont: Vállaljon szereplést iskolai és egyéb ünnepélyeken!
- VII. osztály 25. pont: Olvasson zenei témájú ifjúsági szépirodalmi műveket!
- VIII. osztály 20. pont: Lássa meg a táncdalok helyét és szerepét a művelt ember zenei kultúrájában!
- VIII. osztály 23. pont: Jegyezze meg a figyelmét megragadó, értékesebb zeneművek szerzőinek, előadóinak nevét és munkásságuk főbb jellemzőit!

A fentieket csak találomra ragadtam ki az ajánlott tevékenységek zenei tárházából, de ezek láttán is képet alkothatunk arról a széles távlatról, amelyet a Nevelési Terv élénk rajzolt.

A könyvet záró 4. fejezet a nevelési program felhasználásának főbb elveit tartalmazza, végül megjelöli a nevelők feladatait.

Összefoglalva: minden pedagógusnak - saját érdekében - melegen ajánljuk a Nevelési Terv alapos ismeretét.

6.

MUZIKA AZ ÓVODÁBAN

„Történt pedig egyszer, mikor az Isten embere a királyhoz igyekezvén megszállott egy tanyán, éjfél tájt malomkövek zaját és éneklést hallott. A szolgáló, aki a malmot hajtotta, kemény munkája fáradtságát dalolással enyhítette. Szólott erre a püspök kísérőjéhez: Hallod-e Walter a magyarok szimfóniáját, hogy miképpen hangzik?

Majd a püspök megindultan így szólt: Boldog ember az, aki kötelező munkáját ilyen szépen, vidáman végzi. Q”

Gellért püspök legendája az első feljegyzés a magyar zenéről, és egyúttal az első észrevétel arról, hogy a zene lelki táplálék.

Erre rímél – 900 év távlatából – Kodály Zoltán gondolata 1951-ben elmondott *Gyermeknap beszéd*-ből: „Nem lehet egészen boldog ember, akinek nem öröm a zene. Erre az öröme tanítani kell az emberiséget...”

A tanításra cikksorozata (*Zene az óvodában* 1947-1951, *Gyermeknap beszéd* 1951) és az ifjúságnak szánt zeneművei jelölik ki az utat. Kívánságára tanítványa, Vikárné Forrai Katalin világító lámpásokkal rakta le az útjelzőket könyveivel, elméleti és gyakorlati életművével. Az ő munkásságuk nyomán ma már számtalan óvodai nevelő tudja hazánkban és szerte a világon, hogy a zene lelki táplálék, és semmi mással nem pótolható!

„A gyermek zenei nevelése 9 hónappal születése előtt kezdődjék!” – mondta Kodály Zoltán 1948-ban, majd 1951-ben kiegészíti ezt avval, hogy már az anya születése előtt 9 hónappal kezdődik a gyermek zenei nevelése.

Az első benyomások a legmaradandóbbak. Amit 6 éves koráig hall a gyermek, nem irtható ki belőle később. Ha ebben a tudásanyagban túlteng a rossz, akkor zenei sorsa eldőlt egész életére. (Kodály Zoltán: *Gyermeknap beszéd* 1951)

A zenei nevelés kihat a gyermekek értelmi, érzelmi, esztétikai és testi (tüdő, légzés) fejlődésére. Kialakítja a zenei alkotókedvet, a közösségi érzést. Kodály Zoltán írása 1956-ból: „Tanügyi Bácsik, Nénik, engedjétek énekelni a gyermekeket!” – összegezi tapasztalatait: „...az ének felszabadít, bátorít, gátlásokból, féltékenységből kigyógyít. Koncentrál, testi-lelki diszpozíciót javít, kedvet csinál a munkára, figyelemre, fegyelmre szoktat. A zene világnyelv, a népek közti barátság leghatásosabb eszköze.” Ezért az óvodai élet egészét át kell hatnia.

A zenei nevelés nem szorítkozhat a zenei foglalkozásokra. Hatékonyságának feltétele a zeneszerető, zeneileg képzett óvónő, aki énekszóval köszönti és búcsúztatja, altatja a gyermekeket, „megénekli” nevüket, énekel mesélés, tornázás közben. Nála énekelnek a babák, ritmus kopogható a főzőcske edényein, „szólnak” a poharak, csengők, kulcsok, énekelnek a madarak, zúg a harangszó, ketyeg az óra.

Az aktív ének-zenélés párhuzamos a passzív, de befogadásra kész, aktivitást igénylő és fejlesztő zenehallgatással. Ennek legfontosabb része az óvónő éneke, hangszerjátéka, megfelelő szóbeli előkészítéssel.

A nevelésnek fontos tényezője a csend jelentőségének megismertetése és gyakorlása. Az emberi szó, az ének, a zene csak akkor szól hozzánk, ha figyelő csend várja és kíséri. Tudjunk befelé (magunkra) figyelni (szívdobogás!), figyeljünk egymásra! Tudunk-e némán, jelekkel érintkezni, vagy halkan, suttogva beszélni? A zenei nevelés segít ebben is. Az óvodai zenehallgatás első és legfontosabb tényezője az élő énekhang. A világot előzőnlő, erősen harsogó (fül- és hallásrontó) gépzene nem az óvodába való! De szívesen látott és meghallgatott vendégek lehetnek a muzsikáló gyerekek, és élményt, új ismereteket adnak a hangszerek.

Zenei nevelésünk alapja a magyar zenei anyanyelv, erre épülhet majd – az iskolás években – más népek zenéje és a műzene különböző stíluskorszakainak minden klasszikus remeke.

Az óvónők nagyban hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a jövőben kevesebb legyen az olyan ember,

„...kiben nem él a zene,
S kin nem fog édes hangok egyezése;
Az árulás-, furfang-, rablásra termett,
A lelke komoran jár, mint az éj,
És amit érez, sötét, mint pokol:
Ilyenbe sohse bízz!”

(Shakespeare: Velencei kalmár)

Az 1960-as átszervezések idején sorra kerültek a zeneoktatási intézmények is, amelyeket pedig 1945 után az addigi magánzeneoktatói munkaközösségekből egyszer már összevontak Fővárosi Zeneiskola Szervezet címen.

Az 1960.évi újrászervezés során a Fővárosi Zeneiskola Szervezet tagiskolái a kerületi Tanácsok Oktatási osztályaihoz kerültek.

Ami „fent” egy tollvonás volt, az lent sokszor kínkeserves, sokszor tragikomikus procedúra lett. Az új intézménynek régi, zsúfolt iskolaépületekben kellett helyet találni: irodahelyiséget, netán tanári szobát /ez utóbbi sehol sem valósult meg!/, de hangszerrel berendezett, délutánonként 6 óráig szabad tantermeket is rendelkezésre kellett volna bocsátani. Meg kellett szervezni a hosszabb portaszolgálatot /ezt vajon ki fizeti?/ Ami talán még ennél is keményebb dió volt: olyan kompromisszum kész, zenebarát /?/ igazgatót találni, aki befogadja, eltűri, netán még támogatja is az új „zajkeltő”-ket. Majd zeng az egész iskola a kalimpálás, a dobverés, hegedű- és más hangszerek nyikorgásától, te jó Isten, már csak ez hiányzik! – sóhajtották sokan. Ráadásul az Oktatási osztályról elterjedt a rémhír, hogy ezek a „zenészek” egyetlen gyerek 1 órai tanításáért ugyanannyi fizetést kapnak, mint a „rendes” pedagógusok 25-30 gyerek után. Ilyen „szakértő” főnökség alá kerültünk, itt aztán már nemcsak zenét kellett oktatnunk!

Főtt a feje az Oktatási osztály dolgozóinak és az igazgatóknak ettől az Istenáldástól!

Hát még a mi fejünk! De a lábunk és a nyelvünk is belefáradt! Jártuk a csárdást a kerület térképén: kettőt jobbra – a Práter utcai iskolába, kettőt balra – a Köztársaság téri iskolába, meg közöttük minden oktatási intézménybe, mint a hajléktalanok, mígnem középén, a Somogyi Béla utcában meglettük a mi emberünket, a kompromisszumokra hajlandó

Molnár Béla igazgató barátságos, áldozatkész, kísérletpártoló személyében.

Minden kezdeti és későbbi nehézség, akadály és kisebb-nagyobb bonyodalom ellenére a kapcsolat szívélyes és őszintén segítőkész volt. Köszönet érte.

Irodahelyiség-kereső, már-már reménytelennek látszó „iskolabejárásunk” alkalmával már csak egy helyiség volt hátra a dugig tele épületben, a III. emelet

³ 2008. január

egyik sarkában a térképtároló szertár, egy kis háromszögletű zug, amit jobb híján elfogadtunk. Bár ezt hamar kiürítették és kitakarították, hosszú ideig belengte a térképragasztó enyv „mámorító” illata, de az „intim” kis sarokszobában – a közmondás szerint: „Sok jó ember kis helyen is elfér” – szépen elhelyezkedtünk: 2 nagyobb és egy kisebb asztal, egy mini könyvszekrény, a pianínó és még mi is: az igazgató, az igazgatóhelyettes és az iskolatitkár. Ha jött valaki, különösen, ha bizalmas mondanivalója volt, kettőnek legalább, de egynek biztosan ki kellett mennie járkálni a WC és a lépcsőház közti „sétálóra”.

Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem éreztük itt jól magunkat, hiszen kitűnő társaságban voltunk, és szerettük ezt a „pionír” munkát, a zenetanítást, az „előlről kezdés”, szervezés munkáját. Nagyszerű terveink voltak és nagyon jól megértettük egymást.

Igazgatótársam, Szatmáry Lászlóné Erzsike, druszám, régi zeneakadémiai muzsikusi ismeretség, jóhírű zongoraművész, emellett igazi emberbarát, nagyszerű pedagógus, okos, segítőkész, szívbéli jó barát /az még ma is, 30 év után!/. Az iskolai munkában és a magánéletben is jól megértettük és kölcsönösen átsegítettük egymást a nehézségeken. Ma is hálás vagyok neki.

A Zeneiskola központjának kialakításával egyidejűleg megszerveztük a kerület általános iskoláiban a tanfolyamokat, amelyekről Szatmáry Erzsike írt.

Megalakult a párt- és szakszervezet – a kor történelmi követelményei szerint. Zeneiskolánk 1970. április 25-én hangverseny keretében felvette a mártírhalált halt kórusvezető és zeneszerző, Vándor Sándor nevét, akinek emlékét további hangversenyekkel is őriztük.

Iskolánk lendületes megszervezését és színvonalas munkáját a látogató szakfelügyelők is dicsérettel emlegették és jegyzőkönyvezték. A zeneiskola a tagiskolákkal együtt 38 tanárral és 850 tanulóval indult. Nálunk tanultak hangszerjátékot, szolfézst és zeneelméletet a Rádió akkor már híres Gyermekkórusának tagjai is. Tanulóink létszáma az első évben 20, a másodikban 30%-kal gyarapodott.

Azért továbbra sem ültünk tétlenül a babérjainkon. Tanáraink kapcsolataival sikerült „pártfogásba” venni a martonvásári zenekedvelő és zenét tanulóifjúságot. A martonvásári kapcsolat egyik tevékeny, fontos láncszeme Burányi Gyuláné, a nagyszerű zongoratanár volt, aki 1971 óta tanít a zeneiskolában, ma igazgatóhelyettes és az iskola krónikása. Több tanárunk utazgatott Martonvásárra zongorát tanítani az ottani általános iskola termeiben. Javaslatomra Martonvásáron, Beethoven magyarországi kapcsolatának

színhelyén a minisztérium Kodály Tanár Úr koncepciója szerinti zenei általános iskola megszervezését engedélyezte /ez ma is működik!/. Hangversenycseréket rendeztünk és a zenei pályára készülők felkészítését segítettük. Sok szép zenei és kirándulásbeli élményben volt részünk a martonvásári kastélyban és parkban.

Másik testvér-intézményünk a Leninvárosban /ma Tiszaújváros/ megalakult zeneiskola volt, ahol óralátogatással, hangversenyeken való részvétellel segítettük munkájukat. Az iskola nagyszerű híre az azóta sajnálatosan balesetben elhunyt igazgató, Hegymegi Ernő és felesége, Katus kiváló művészi és pedagógiai munkáját dicséri. Emléküket szeretettel és kegyelettel őriztük.

Harmadik testvériskolánk a Kispesti Zeneiskola, amelyről Szatmáry Erzsike már beszámolt. Innen is sok kedves és hasznos közös emlékünk van. Szatmáry László igazgatót és tanárait köszönet és elismerés illeti baráti segítségükért.

A zeneiskola életéről, munkájáról, történetének eseményeiről naplót vezettünk, ez sok szép élményünket őrizi.

Azt tapasztaljuk, hogy ugyancsak őrzik emlékeiket iskolánknak zenei pályára került, volt növendékei, akik közül többen, mint tanárok kerültek vissza az iskolába. Utódaink érdeme az önálló iskolaépület megteremtése. Talán nem hat szerénytelenségnek, ha ebben a sikerben egy kis szerepet kap küzdelmes múltunk, melyet most nagy vonalakban vázoltam.

Büszke vagyok és boldog, hogy ma egy volt, kedves, nagyon tehetséges tanítványunk, Katona Gáborné Malmos Edit tanárnő vezeti az iskolát. Az egyik igazgatóhelyettes, a zongoratanszakot is vezető kiváló zongoratanár és előadóművész Szatmáry Éva is tanítványunk volt. Csak gratulálni tudok az iskola nagyszerű vezetéséhez, ami nemcsak zenei, de manager-i munkáját is dicséri! Ezúton kívánok további jó munkát, sikereket, ehhez pedig erőt, küzdő kedvet a zenei nevelés és az egész magyar kultúra érdekében.

8.

AZ ÉN ÖT ARANYTALLÉROM

A tanító a nemzet napszámosa – mondta egykor Gárdonyi Géza, de a mondás ma is érvényes. A tanító, a pedagógus igazi fizetése, ha megtudja, hogy volt diákjai emlékezetében él a tanítása. Ilyenek mutatóba az én aranytallérajaim.

40 éves érettségi találkozóra hívnak valamikori gimnáziumi tanítványaim, ma már 58 éves hölgyek és urak. Megérkezem az iskola elé, a feljárón ott áll 10-15 négy világrészből hazalátogató volt diák, körülvesznek, és felhangzik

üdvözlésül: A csitári hegyek alatt régen leesett a hó... A második versszakot már szipogva-könnyezve együtt fűjjük, a járókelők csodálatára. A harmadik szakasz után, ölelgetés közben, egyikük megjegyzi: emlékszünk rá, hogy ez volt Erzsi néni kedvenc dala! – Így igaz!

Íme az első aranytallér!

Napi sétám közben a szemközti járdáról átszalad egy hórihorgas férfi: Csókolom, hogy tetszik lenni? Megismer Erzsi néni? /Jó is volna, 30-40 év után és több száz kisgyerek közül, ki lehet ez a jól megtermett bajuszos?/ De már mondja is: Solymosi Jancsi vagyok a Százados úti iskolából, tetszik tudni, oda jártam hegedülni, és nem felejttem el a szolfézsórát, amikor polkát jártunk! Kapisgálom: Jancsi, a híres lógós, akit többnyire a focizók közül kellett becitálni a zeneórákra! Pár szó a „szépemlékű” zenei múltból meg a számítógépes jelenről, aztán elbúcsúzunk. Nekem meg kisüt a nap!

Íme a második aranytallér!

Külföldi vendégeket kísértünk folklóros vacsorára a Márványmenyasszony vendéglőbe. Belépünk. Szól a nóta: Az a szép..., de tovább nem jut, mert a primás leteszi a hegedűt, hozzám szalad, átölel: – Itt az én tanár nénim! – A banda meg megkövülten várja a nóta folytatását, a dán vendégek csodálkoznak a „családi” jeleneten és kérdik: talán a fia? Sem fiam, sem rokonom, de valahai tanítványom a primás, aki máris tovább játszik, de most már azt, hogy: Általmennék én a Tiszán – amit régen tőlem tanult.

Íme a harmadik aranytallér!

Zeneakadémia, ruhatár, sorunkra várunk. Mit hallok? Féloldalról s s s l s m dallam „Jó estét kívánok!” – szöveggel, egy mély bariton és két ciripelő kisfiú-hang. Odanézek: egy jóképű papa két fiával áll a sorban és huncutul rám mosolyognak. Dalolva visszaköszönök – a sorban állók derűtségére –, és mindjárt kérdezem: kik vagytok? – mert a köszöntés zenei rokonokra utal, ez a mi szokásos szolfézsórai üdvözlésünk. A nyurga papa bemutatkozik, s nekem előtűnik a vékony, jólfésült kisfiú, aki mindig tudta a szolfézsleckét. – Órásmesterként is biztosan ilyen pontos! – mondom. – A gyerekek is tanulnak hegedülni, zongorázni – meséli – rendszeresen járunk velük hangversenyekre, én meg a régi jegyzeteimből elmagyarázom nekik, hogy mit fogunk hallani. Örülök, hogy találkoztunk.

Íme, a negyedik aranytallér!

Az utcán szembejön velem régi, kedves kolleganőm. Kölsönös örömteli üdvözlés után érdeklődöm fiáról, egykori szeretett tanítványomról. – Ó, ő már többgyerekes családapa, mérnök – mutatja a fényképeket –, de még a gyerekeinek is sokszor elmeséli azt a napot, amikor Kodály Tanár úrhoz vitted őt, nyolcadmagával látogatóba, éneklésre. Büszke arra, hogy a Tanár úr megdicsérte, mert a zongoristák közt ő volt az egyetlen csellista, és emlegeti, hogy ő vitte a magnetofont (ami akkor még öt-hat kilós monstrum volt!) Éltre szóló, felejthetetlen élmény volt számukra ez a találkozás és beszélgetés a Tanár úrral.

Íme az ötödik aranytallér!

Hogy a történetek most éppen mind fiúkról szóltak, nem véletlen. A fiúkat nehezebb a zene bűvkörébe vonni (hát még a zeneórákra odaszoktatni), mint a lányokat. De íme, nem lehetetlen, csak egyformán kell szeretni a gyerekeket és a zenét, így akkor maradandó jó barát lesz mindkettő.

9.

MŰVÉSZEK, ÍRÓK, KÖLTŐK ÉS MÁS NAGY GONDOLKODÓK A ZENÉRŐL

(Gyűjtötte: dr. Soltész Elekné)

Tanügyi Bácsik, Nénik! Engedjétek énekelni a gyermekeket!

Kodály Zoltán (1882-1967)

Az ének-zene tanítás mai, egyre mostohábbá váló körülményei között nemcsak Kodály Zoltán figyelmeztetését kell meghallanunk, hanem írók, költők, művészek és más nagy gondolkodók évezredes tapasztalataiból is tanulnunk kellene! Ezt szolgálja a következő gondolatsor: Nekem a zene maga a szépség.

Yehudi Menuhin, hegedűművész

Orpheus, a halhatatlan dalnok, lantjával és énekével megszelídítette az alvilág szellemeit és felhozta az alvilágból kedvesét, Euridikét.

Ógörög mitológiai elbeszélés Orpheusról, „a dalok atyjáról”, ie. 1400 körül

Az Úr lelke elhagyta Saul királyt, s egy gonosz lélek zaklatta. Szolgái így szóltak Saulhoz: „Parancsolja meg urunk, s szolgái keressenek valakit, aki tud hárfázni. Aztán ha rádtör a gonosz lélek, a hárfázó megpendíti a húrokat és

jobban leszel...” S akárhányszor csak rátört Saulra a gonosz lélek, vette Dávid a hárfáját és pengeté. Ilyenkor Saul megnyugodott, jobban lett... és a gonosz lélek odébbállt...

Sámuel I. könyve 16-23, i.e. 1100-1000 körül

A hang az emberi szívben születik. Amikor a szív megindul, ez azt jelenti, hogy a külső világ hat rá. A világ hatására izgalom kél a szívben, és ez a kedélyhullámozás hangokban nyer kifejezést

Kínai filozófiai iratból, .ie. V. századból

Énekkel, zenével kell gyógyítani azt, akinek a testében a "féktelen lélek" bajt idézett elő.

Asklepiades, ókori görög orvos (i.e. 300-250 körül)

Azért van olyan nagy fontossága a zenei nevelésnek, mert ritmus és dallam hatolnak be a legjobban a lélek belsejébe, azt hatalmas erővel megragadják s jó rendet hozva magukkal, azt, aki e helyes elvek szerint nevelkedik, rendezett lelkű emberré teszik. A zene nem végződhet másutt, mint a szép szeretetében.

A zene mélyén ott rejlik a nevelés.

A zene az a varázsszer, amellyel megváltoztathatjuk a világot, de nem varázslat útján, hanem az ember formálása révén.

A zene formái sehol sem változhatnak meg anélkül, hogy az állam legfontosabb törvényei is megváltoznának.

Platon, ókori görög bölcs (i.e. 427-347) „Az állam” c. könyv III. 10-12

Az ókori görögök úgy érezték, hogy a zene az ember nevelésének, az egyéniség kialakulásának legbiztosabb eszköze, épp mert csak félig emelkedik az ösztönök világa fölé, félig odalenn marad a mélyben; így mindennél jobban befolyásolhatja az öntudat körét, irányíthatja, megnevelheti.

Szabolcsi Bence

Öröm e földön nemesebb,
Nem is tudom, más mi lehet,
Mint amit az ének szerez:
Az ékességes, zengzetes.

Martin Luther: Muzsika asszony (Ford.:Csorba Győző)

A zene nemcsak a bánatos szívek legfőbb vigasztalója, de a legjobb nevelő is, mert megnemesíti az emberi kedélyt, ezért a teológia után őt illeti a legfőbb tisztesség. A zene legfőbb érdeme, hogy megeleveníti a szöveget.

Martin Luther

...mert nincs olyan dühös, nyers és bamba lény, hogy
át ne formálná kissé a zene.

Az az ember, akiben nincs zene,
s akire édes összhang sohse hat,
gyanús, hogy megcsal, kirabol, elárul:
lelke mozgása nehéz, mint az éj:
érzése sötét, mint az Erebus⁴:
ilyennek sohse higgy! – Hallgasd a zenét!

Orpheus lantja szólt:
Lomb, fagyos bérc meghajolt,
Hallva bűvös éneket.
Zsendült inda, fű, virág,
Enyhe zápor, napvilág
És nem-múló kikelet.
Hallgatták, hogy cseng a dal:
Tengerár és szélvihar
Fejet hajtott, elpihent.
Ének, édes hatalom:
Tőle minden fájdalom
Mély álom, vagy síri csend.

William Shakespeare: Dal a VIII. Henrik c. drámából (ford.: Weöres Sándor)

⁴ Erebus= az alvilág folyója William Shakespeare „A velencei kalmár” c. drámájából (ford.: Szabó Lőrinc)

Költőben szellem legyen, életet adjon szobrász,
Lelkünknek szavakat csak Polyhymnia⁵ ad.

A zenei érdeklődés felébresztése: a növendék hallás után tanulja egyszerű dalocskáit – hasonlóan ahhoz, ahogyan beszélni tanulunk –, s a kottaolvasás csak később következék!

Jean Jacques Rousseau: Részlet az Émile c. könyvből

Nem tudok költői módon írni, nem vagyok költő. Nem értek a fény és árnyék művészi elosztásához, nem vagyok festő. Még arcjátékkal és mozdulattal sem tudom gondolataimat kifejezni, nem vagyok táncos. De mindezt tudom hangok útján: muzsikus vagyok.

Wolfgang Amadeus Mozart

Aki nem szereti a zenét, az nem szolgált rá az ember névre; aki szereti, az csak fél ember; aki maga zenél, az egész ember.

Johann Wolfgang von Goethe

Ahogy a kifejezés biztonsága szárnyakat ad a szónok gondolatainak, úgy ad a zene szárnyakat az érzésnek.

Johann Wolfgang von Goethe

Nálunk a képzés első foka az ének, minden más ehhez kapcsolódik, és minden mást ez közvetít. A legegyszerűbb élvezetet is úgy, mint a legegyszerűbb tanítást, nálunk az ének kelti életre és vési be a lényünkbe. Amit a hitvallásból és az erkölcsből átörökítünk, még az is az ének útján jut el hozzánk.

Johann Wolfgang von Goethe

A juhásznak jól van dolga,
Egyik dombról a másikra
Terelgeti nyáját, fújja furulyáját,
Bú nélkül éli világát.

⁵ Polyhymnia = a himnuszalkotás művésze Friedrich Schiller (1759–1801): *Zene* (ford.: Rónay György)

Ha megunja furulyáját,
Előveszi bőrdudáját,
Belefújja búját a birka bőrébe,
Szélnek ereszti belőle.

Magyar népdal

A muzsika a lelket emeli. Az olyannyira nem testi örömök felől, mint amit a muzsika ad, nem szabad szólni! Hol az a szó, mely azt fesse?

Kazinczy Ferenc

A zene minden művészetek legromantikusabbja: hiszen szelleme az egész természetet áthatja. Nem üres kép, nem pusztá allegória, ha a muzsikos úgy érzi, hogy előtte színek, illatok és sugarak is hangok képében jelennek meg. A zene tárgya egyes egyedül a végtelenség.

Ernst Theodor Amadeus Hoffmann

Csupán egy nyelv van, amely közvetlenül átülteti az érzelmeket egyik lélekből a másikba magyarázat nélkül, s ez a művészet, s minden művészet közül a zene a legalkalmasabb.

Liszt Ferenc

Megmondom titkát, édesem, a dalnak:
Önmagát hallgatja, aki dalra hallgat.
Mindenik embernek a lelkében dal van,
És a saját lelkét hallja minden dalban.
És akinek szép a lelkében az ének,
Az hallja a mások énekét is szépnek.

Babits Mihály: Második ének

A művészet az öröm forrása és az élet vigasztalása.

Sigmund Freud

„Musica humana” – mondta a középkor embere a test és lélek belső harmóniájára.

Szabolcsi Bence

Dalotokra könnyebben derül fény,
Hamarabb kihajt a holt berek;
A jelennek búját édesítvén:
Fiaim, csak énekeljete!

Tompa Mihály: A madár, fiaihoz

Egy nép lakik túl tengeren,
Hol délre lejt az Alpok alja,
Hol fűszeres völgy, rónaság
Az erdős Appennint uralja:
Hajdan dicső nemzet, ma rab: –
Hogy lánc csörgését ne hallja,
Énnekel üzi bús neszt.

S az érc igát enyhíti dalja.

Oh, hát dalolj *nekünk!*...

Arany János: Hollósy Kornéliának (Emlékkönyvbe)

A zene a nemes értelem fegyvere.

Albert Schweitzer (187–1968)

Nincs út, nincs idő, lélek sincsen,
testünk csak mozgó ravatal,
ha nem fakad ének a szájon,
mert nincs diadal a halálon,
csupán a dal, a dal, a dal!

Zelk Zoltán

A zene átmegy a szobán
és táncra perdül és forog,
az égből permetez alá
és a földből fölbugyorog

...

a teremtest építi át,
világokat ejt és emel,
pedig csak ül a szőnyegen
és labdázik a semmivel.

Szabó Lőrinc: Rádiózene a szobában

...gyógyíts meg, Zene
te, Mindenségé, édes üteme
a fájdalomnak. Varázsfuvola,
varázsjáték, te, tündér, mánora
hitnek, reménynek: árnycsík a falon
a nagy fényben, s a szívben nyugalom.
Szabó Lőrinc: Mozart hallgatása közben

A zene a hatalmas eszközök egyike, amellyel a pedagógusok a lélek formálására rendelkeznek.
Georges Duhamel

A muzsika, s a muzsikálás öröme legelső gyermekkori élményeim közé tartozik, s ezt én mindig is a sors nagy ajándékának vallottam, és csak ahhoz a csodához tudom hasonlítani, mikor kiderül, mint egy varázslat, hogy a szavak jelentenek valamit, a hó havat, az ég eget, igen, a muzsika is megfogalmazott valamit, csak hogy nem a szemmel látható világból, hanem bent, valami örömet, vagy éppen szomorúságot, amelyhez fáradhatatlan dobként a szív ütötte a ritmust. Második emberi beszéd volt, szavak nélkül, de világos és varázslatos. Mintha villámgyors madárfüttyöt hallanék, a rigók pentatonját, a nyitnikék tercét, a kakukk kvartját: tisztul élem a gyerekkori kép, az orpheusi kovácműhely, ahol nem lant szól ugyan, csak kései rokona, a citera...

Csukás István: Részlet a "Koncert" c. versgyűjteményhez írt előszóból: A második emberi beszéd 1975

...az ének felszabadít, bátorít, gátlásokból, féltékenységből kigyógyít. Koncentrál, testi-lelki diszpozíciót javít, munkára kedvet csinál, alkalmasabbá tesz; figyelemre, fegyelemre szoktat... egész embert mozgat, nemcsak egy-egy részét... Fejleszti a közösségi érzést... Kifejleszti a csírájában minden emberben meglevő zeneérzéklet, ezzel megadja a zenei műveltség alapját, amivel aztán szebbé, gazdagabbá teszi egész életét.

Kodály Zoltán: Részlet a „Tanügyi Bácsik! Engedjétek énekelni a gyermekeket!” c. írásból 1956

10.

DANIEL BARENBOIM, A BÉKE MUZSIKUSA

Amióta a Magyar Televízió képernyőjén megjelenik a francia Mezzo adása Daniel Barenboim szereplésével, számomra – és minden zenekedvelő számára – ez a nagybetűvel megjelölt boldogító élvezet, tanulság s utolérhetetlen példakép.

1942-ben Buenos Airesben született, és alig hatévesen Beethoven- és Prokofjev-koncerttel már bebizonyította zenei tehetségét. Ezt és humanista, békebarát természetét is bizonyára zenetanár szüleitől örökölte. 1953-ban egy francia-izraeli kulturális alapítvány támogatásával végezte párizsi tanulmányait. Miután a család visszatelepült Izraelbe, Amerikában tanult tovább. Eleinte zongoraművészként aratott sikereket, majd 1967-ben a Londoni Filharmonikusok hangversenymestereként mutatkozott be. Ezután a párizsi és a chicagói zenekarok karmestere, a berlini Opera főzeneigazgatója, majd több sikeres vendégszereplés után jelenleg a Milanoi Scalát is irányítja.

2005-ben az általa alapított arab-izraeli zenekarával Ramallahban mutatkozott be, mint elkötelezett humanista művész. Berlinben, Edinburghban, Bayreuthban vendégeskedett különleges, a béke ügyéért elhivatott zenekarával.

Új szemléletű Fidelio-előadással kápráztatja el hallgatóit, miközben koncertezik és mesterkurzust vezet, zongorázik és dirigál. A kérdésre, hogy ezt hogyan győzi, válasza: „Elkötelezettnek kell lenni egy ügy iránt, amit jelen esetben muzsikának hívnak. Nagyszerű érzés, magabiztosságot ad és energiát. Akikkel együtt dolgozom, sok országból érkező aktív, tehetséges muzsikuskok. Ez rám is hat. Egyetlen témánk van, az élető zene. Zongorázni, vezényelni, tanítani, kísérni egyformán szeretek.”

Politikai állásfoglalásához kompromisszum nélkül hű: elítéli a palesztin-izraeli háborút. Fiatalként élte át a közel-keleti ellenségeskedést, láthatta és tapasztalhatta, hogy a politikusok okozzák a népek közötti konfliktusokat.

Önkéntelenül is eszembe jut Bartók állásfoglalása, amit a különböző népek életét és zenéjét kutatva tapasztalt és írt. Ő is hasonló véleményen volt. Bartók emberi magatartásának, közéleti megnyilatkozásainak talán legerősebb vonása humanizmusa és békevágya. Már az I. világháború idején fölemeli szavát a

nacionalista uszítás ellen: „A parasztokban ádáz gyűlölködésnek más népek iránt nyoma sincs és sohasem volt. Gyűlölködést másfajtajúak ellen csak felsőbb körök árasztanak!”

Barenboim ezt mondja zenekaráról: „Amikor 1999-ben Weimar lett Európa kulturális fővárosa, Goethe versgyűjteményéről neveztük el az akkor alapított együttest: West-Eastern Divan. Tagjai Egyiptomból, Szíriából, Libanonból, Izraelből, Jordániából, Tunéziából, Kuwaitből és Andalúziából származnak. Munkánk alapgondolata a humanizmus. A szólásszabadság, tolerancia nálunk természetes. Ezt megérti a kritikus és a laikus hallgató is, aki nemcsak zenét, de humanizmust és béketeremtést tanul szereplésünkből. Ha ezt a célt elérjük, nem dolgoztunk hiába. Folytatjuk ezt a zenei béketeremtést.”

Barenboimnak a világbékeért tett gesztusait is értékeli közönsége, amikor koncertjei után 10-15 percig állva tapsol, ez is egyik tényezője világsikerének.

11. **SVÉD ZENEI NAPOK⁶**

Nagyon téved az, aki azt hiszi, hogy a zene és a gazdasági élet csak egy ponton találkoznak egymással, és ez a pont az, ahol a pénzzel rendelkező üzleti világ támogatja a pénznek mindig szűkében levő zenei életet. A Dagens Nyheter gazdasági melléklete nemrégiben egészoldalas interjút közölt a világ manapság egyik legjobban futtatott karmesterével, a finn Esa Pekka Salonennel, akit Svédországhoz is erős szálak fűznek, hiszen a svéd Rádió zenekarának élén kezdte meg 20 évesen nemzetközi pályafutását, 14 éve pedig a Los-Angelesi Filharmonikusok vezetője, és tavaly kapta meg az Amerika legjobb muzsikusa elismerést.

Salonen szerint nagyon sok a hasonlóság egy zenekar és egy vállalat között, pontosabban, hogy hogyan kell vezetni őket. „A zenekar egy szépséges organizmus, amelyben a tagok összjátéka következtében egy fantasztikus produkció születik.” – állítja. Nem véletlen, hogy számtalan vállalatvezető ilyen összjátékot szeretne elérni a saját szervezetében.

⁶ Lázár Eszter rádiós szerkesztő kérésére (2006)

A korábbi, szigorú hierarchiában működő szervezetek, hatalmi struktúrák helyett ma már egyre inkább egy olyan szempont került előtérbe, ahol a motiváció és az eredmény áll középpontban. Ez a fajta változás a zenekari világban is végbement. 50 évvel ezelőtt a karmester abszolút uralkodó volt, akinek döntéseit senki sem kérdőjelezte meg. Ma közte és az együttes között folyamatos kommunikáció zajlik, és a karmesternek inkább az a feladata, hogy inspiráljon, valamint, hogy azt a tudásbázist nyújtsa, amely a közös alkotáshoz szükséges.

Nem véletlen egyébként, hogy az interjúban Esa-Pekka Salonen a vállalatvezetés és a zenekarvezetés közötti párhuzamot emelte ki, az augusztus végi Balti tengeri fesztiválon előadást tartott éppen vállalatigazgatóknak, ahol a vezetésként zenekari perspektívából közelítette meg, és ahol az igazgatók részt vettek néhány zenekari próbán is.

Mintha csak Salonen gondolatát folytatnák és gyakorlatba ültetnék át a helsingborgi szimfonikusok. A jelenleg 56 tagú, de hamarosan további 20 fővel gyarapodó zenekar ugyanis irányítja saját művészi fejlődését, saját elképzeléseiből kiindulva alakítja ki profilját és hangzását. Ennek elsősorban az a jelentősége, hogy egy egységes művészi együttesként fellépve jobban tudnak a rendezőirodáknak és ügynökségeknek ellenállni, ami például a repertoárba való beleszólást, illetve bele nem szólást illeti. A helsingborgiak a korai klasszikusokra specializálták magukat, így az sem véletlen, hogy amikor a karmesteri állás megüresedett, Andrew Manze-et hívták meg, ezt a hihetetlenül érdekes, kommunikatív és elkötelezett angol hegedűst, aki a későnyári helsingborgi zenei fesztiválon Monteverdi, Marini, Händel és Brahms műveivel mutatkozott be a közönségnek. A négynapos fesztivált „Andrew Manze Unlimited” – körülbelüli magyar fordításban Andrew Manze korlátlanul – címmel tartották, és Manze valóban úgy mond „hozta”, amit elvártak tőle. A zenekar maximálisan sokszínű hangzása, a nagy egyéni szabadság mellett is csodásan szólt. Manze az intenzív dirigálást a darabok között jókedvű megjegyzésekkel váltogatta. Brahms első szimfóniáját például úgy fejezte be, hogy letette a karmesteri pálcát, felemelte a partitúrát, majd a közönség felé meglengetve a következőket mondta: „hát így lesz egy fiatalemberből öreg!”

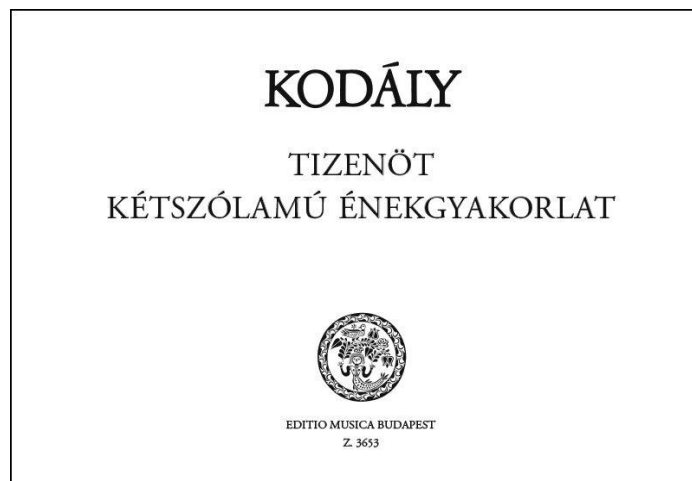
12.

TISZTELGÉS BÁRDOS LAJOS ELŐTT 75. SZÜLETÉSNAPJA ALKALMÁBÓL

(Parlando, [1975/1.](#), 22-23. old.)

13.
SOLTÉSZ ELEKNÉ
DR. ÁDÁM JENŐ EMLÉKEZETE SZIGETSZENTMIKLÓSON ÉS
CELLDÖMÖLKÖN
(1990/3., 22-24. old.)

14.

SOLTÉSZ ERZSÉBET (1916–2011) SZÖVEGÉVEL

TIZENÖT KÉTSZÓLAMÚ ÉNEKGyakorlat

KODÁLY Zoltán
(1882–1967)

1.

2.

3.

(ismétléskor)

© Copyright 1941 by Zoltán Kodály
Copyright assigned 1960 to Editio Musica Budapest for Hungary, Balkan States (except Greece),
China, the Commonwealth of Independent States, Croatia, Czech Republic, Estonia, Latvia,
Lithuania, Mongolia, Poland, Romania, Slovak Republic, Slovenia

Z. 3653

1. Pittyeg a csíz

Szoprán (S): Pittyeg a csíz cserfa magasán, hallgatja egy kicsi lány falu alján.

Alt(A): Pittyeg a csíz cserfa magasán, hallgatja egy bús kicsi lány.

2. Ringató

S: Este jó, fának árnya nő, aludj, aludj csendesen, álmod örzöm, édesem, szép jó éjt!

A: Este jó, fának árnya nő, aludj, aludj csendesen, édesem, szép jó éjt!

S: Alszik már ágon a madár, esti szellő elpihen, aludj te is, édesem, szép jó éjt!

A: Alszik már ágon a madár, esti szellő elpihen, édesem, szép jó éjt!

3. Zúg a vízár

S: Lenn a mélyben szűk a völgy, zúg a vízár. Csattogj, hullám, sziklabörtön szorosán, vár széles táj.

A: (zúg a vízár). Lenn a mélyben szűk a völgy, zúg a vízár, zúg a vízár, künn a síkon széles út vár.

4. Hegyre fel!

S: Fel, fel, hegyre fel, ott a szélvész énekel, itt lenn hegy tövén felhő-árny ül. Ott lenn fényben ég napsütötte dombvidék, kéklő hegytetőn tiéd a világ.

A: Fel, fel a hegyre! Hegyre fel! Itt lenn zord felhő árnya ül. Ott fenn napsütötte domb és kéklő, fénylő csúcs áll!

5. Kél a hold

S: Kél már a hold, árnyas a domb, sompolyog az éj, suttog a lomb. (Folyt. nnn...)

A: (Aaaa...) 5. ütemtől: Esti szél jár, bűg a madár, elhal a dal már, fészkére száll.

6. Sárga falevél

S: Sárga falevél egyre hull lefelé, fecske száll dél felé. Őszi köd szítál, egyre hull sárga falevél egyre hull lefelé.

A: Sárga falevél hull, száll a fecskepár dél felé, dél felé. Őszi köd szítál
ólomszürke égből, egyre hull, sárga falevél hull.

7. A patak

S: Hipp, hopp szökdécsel a sziklákon az ér, ám lenn a rónaságon szélesívű
hullámokkal már lassan ring, ring, úgy, mint egy álom. Ráveti a sugarát
fénylő ég, tükörében libegőn a falevelek. Hipp, hopp, szökdécsel a játszi
napsugár, s a róna égi tükrén délibáb a táj.

A: Már lassan ring, ring, úgy, mint egy álom. Hipp, hopp, szökdécsel a
sziklákon az ér, ám lenn a rónaságon széles íve hullámozik. Ráveti a nyári
fényugarát az ég tükrében, füzek árnya bólongatva leng, ring, úgy, mint
egy álom.

8. Balatoni táj

S: Nézz csak a balatoni tájon szét, mikor kiderül az ég, hűs a szelíd szél, a
nádas haja leng, fürge hullámokkal suttog, hószárnnyú madarait ringatja a
tó. Távol a hegyek erdőkoszorúja őrt áll, ott túl a tónak peremén már kel a
fény, s felhőből tóra szállva aranyhídon sétál a nap.

A: Nézz csak a balatoni tájon szét, mikor kiderül az ég, hűs a szelíd szél,
úgy leng a parti nád, zöld a tó, messze puha pára libeg tetején. Távol a
hegyek erdőkoszorúja őrt áll túl a tónak peremén, s felhőből tóra szállva
sétálgat, aranyhídon jár a nap.

9. Álom

S: Álmomban szálltam, mint a pille, oly libegőn ott fenn és súlytalan,
egyre feljebb s újra lenn, s az ég fele, pihepuha mesebeli álmomban
szálltam, mint a pille, hol hívogat a telikék ég, vitt a vágy még feljebb és
feljebb, hol hívott a felleg. Álmomban szálltam, mint a pille, íme,
harmatosan üdezöld a rét, és az álomtájon pára leng, ringat a békés csend.

A: Álmomban szálltam, mint a pille, oly libegőn ott fenn és súlytalanul
szökellve ott, hova hívogat a derűs ég. Álmomban szálltam, mint a pille,
ahol hívogat a telikék ég, és feljebb, még feljebb, ahol pihepuha mesebeli
ködfellegek. Álmomban szálltam, mint a pille, álmokép csupán, kár, hogy
tovaleng ez a békés esti csend.

10.S: Gyere, rózsám, gyere bálba, muzsikálnak, szól a nótá, hegedű zenél,
fuvola lágy hangon dúdolja: gyere, rózsám, gyere bálba, muzsikálnak,

szól a nóta, mazurkára hívogat a flóta, hej, haj, gyere, rózsám, menjünk el a bálba, hej, haj, menjünk el a bálba, hej, vígan járd a táncot, haj, száll a dallam, zeng a szép nóta, jókedvű víg móka. Gyere, rózsám, gyere bálba, muzsikálnak, szól a nóta, mazurkára hív a flóta, ettől zeng ma a világ.

A: Gyere, rózsám, gyere bálba, muzsikálnak, szól a nóta, döng, dübörög a dob, felvisít a síp, kanyarítja dallamát a flóta, gyere, rózsám, gyere bálba, muzsikálnak, szól a nóta, döng, dübörög a dob, felvisít a síp, kanyarítja dallamát a flóta, hej, haj, mazurkára hívogat a flóta, hej, haj, gyere, rózsám, menjünk el a bálba, mazurkára hív a flóta, hej, szól a nagydob, haj, mazurkára hív a flóta, fürgén járja minden pár, hegedű zenél, riogat a kürt, duruzsol a fagott meg a bőgő, dalol az oboa, kontrázik a brácsa, ettől zeng a világ.

11.Hív a tenger

S: Halld, ó, halld: halkan suttog a lenge szellő, szárnyán úszik a báránnyfelhő, szállong a légen át, és a mélyben mormol a tenger hangja, zeng, bong, leng, zsong, zúg, bűg, kong, mint lágy harangszó. Tovaríng a habja, gyöngyöket hint a partra, fenn az égen a szélben a sok sirály. Nézd, ó, nézd: napfény fürdeti karcsú szárnyuk, szállni hívogat síró hangjuk, tárul a végtelen, míg odalenn gördül a hab, s a partra ér. Ó, ez a rengő, álmokat rejtő tenger, zeng, bong, leng, zsong, zúg, bűg, kong, mint lágy harangszó. Messzire ring a habja. Szellő kél, kerget hajnali hullámfodrot, naptól fényteli sziklát csapkod, csillan a hűs fövényen. Halld, ó, halld, hogy a mélyben mormol a tenger hangja, zeng, bong, leng, zsong, zúg, bűg, kong, mint hűvös hang, hív a tenger, halld, ó, halld!

A: ...hogy a mélyben mormol a tenger hangja: zeng, bong, leng, zsong, zúg, bűg, kong, mint lágy harangszó. Halld, ó, halld: halkan suttog a lenge szellő, szárnyán úszik a báránnyfelhő, szállong a légen át. Lenn tovaríng a hab, gyöngyei hullanak, az égen a sok sirály. Halld, hogy a mélyben mormol a tenger hangja, zeng, bong, leng, zsong, zúg, bűg, kong, mint lágy harangszó. Odalenn a hab tovaríng s a partra ér. Szellő kél, kerget hajnali hullámfodrot, naptól fényteli sziklát csapkod, szállong a szirteken, tovaszáll, tovalebben. Ó, ez a rengő, álmokat rejtő tenger zeng, bong, leng, zsong, zúg, bűg, kong, mint lágy harang. Halld, hogy a mélyben mormol a tengerár, Halld, ó, halld, halkan suttog a lenge szellő, szárnyán úszik a báránnyfelhő, téged csábít a bűvös hang, hívogatón, ó, halld!